

Dreptul la apărare face parte din categoria: Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale omului, drept garantat de Constituție.

Dreptul la apărare constituie un drept fundamental de tradiție, încadrat în prima generație de drepturi, pentru garantarea căruia statul trebuie să se abțină de la orice ar putea limita posibilitățile unei persoane de a se apăra într-un proces. Formularea sa constituțională nu a cunoscut modificări de substanță de-a lungul timpului, în sistemul juridic românesc reglementarea sa fiind în acord cu prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului (art. 11) ale Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice și ulterior cu dispozițiile art. 6 al Convenției europene a drepturilor omului.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice arată, de asemenea, în art. 14, pct. 3 următoarele:

„Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții:

- a) să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege și în mod detaliat, despre natura și motivele acuzației ce i se aduce;
- b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege;
- c) să fie judecată fără o întârziere excesivă;
- d) să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera;
- e) să interogheze sau să facă a fi interogați martorii acuzării și să obțină înfățișarea și interogarea martorilor apărării în aceleași condiții cu cele ale martorilor acuzării;
- f) să beneficieze de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată;

g) să nu fie silită să mărturisească împotriva ei însăși sau să se recunoască vinovată”.

Conformându-se Declarației Universale a Drepturilor Omului și Pactului Internațional privind drepturile civile și politice, Constituția din 1965, prin art. 31 alin. 3, a înscris dreptul de apărare între drepturile și libertățile fundamentale ale cetățeanului, în C. pr. pen. românesc din 1968, fiind recunoscut chiar ca regulă de bază a procesului penal.

După decembrie 1989, prin modificările succesive aduse Codului de procedură penală, au fost legiferate importante garanții ale dreptului la apărare, încercându-se astfel crearea unui cadru juridic adecvat exercitării depline a drepturilor procesuale de către părțile din procesul penal.

Primul pas în încercarea de a armoniza legislația internă cu cea internațională, a fost făcut prin adoptarea Constituției în anul 1991, în art. 24 statuându-se explicit că dreptul la apărare este garantat și în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat ales sau numit din oficiu.

Dreptul la apărare constă în facultățile sau posibilitățile recunoscute prin lege persoanelor, de a-și valorifica interesele legitime încălcate și de a se apăra împotriva unor învinuiri ce li se aduc fie ele drepte sau nedrepte. Ca principiu de drept, dreptul la apărare se interferează cu principiile legalității, al libertății persoanei, al echității, al justiției și responsabilității etc. Dreptul la apărare a fost definit drept ansamblul mijloacelor procedurale de care dispune o parte în procesul civil sau penal pentru a-și ocroti ori realiza propriile drepturi sau interese legitime.

Dreptul la apărare se realizează de către un avocat (apărător) ales de către părțile dintr-un proces, al cărui onorariu este plătit de acestea sau desemnat din oficiu de către Barou, când partea nu are posibilități materiale, al cărui onorariu este plătit de către stat. Putem spune că apărătorul poate fi un „alter ego al părților din proces”, „vocea acestora”. Activitatea desfășurată de avocat (apărător), este un serviciu de necesitate publică pentru realizarea justiției penale, civile, comerciale, și a apărării sociale, acestea fiind și elementele ce determină natura juridică a apărării. Prin menirea și importanța sa apărarea trebuie considerată o adevărată instituție de interes public de o egală importanță cu cea a Ministerului Public.

Rolul apărării este tot atât de important ca și cel al acuzării, societatea fiind deopotrivă interesată ca cele două oficii să poată participa la realizarea justiției corecte, prin asigurarea unei egalități de drepturi și garanții procesuale pentru aceste instituții, căci numai printr-o asemenea egalitate se poate ajunge la un act de dreptate judicios efectuat.

Dreptul la apărare este garantat învinuitului, inculpatului și celorlalte părți în tot cursul procesului penal. În cursul procesului penal, organele judiciare sunt obligate să asigure părților deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege și să administreze probele necesare în apărare.

Articolul 10, Dreptul la apărare, din codul de procedură penală, arată că:

(1) Părțile și subiecții procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înșiși sau de a fi asistați de avocat.

(2) Părțile, subiecții procesuali principali și avocatul au dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării.

(3) Suspectul are dreptul de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul are dreptul de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și

încadrarea juridică a acesteia.

(4) Înainte de a fi ascultați, suspectului și inculpatului trebuie să li se pună în vedere că au dreptul de a nu face nicio declarație.

(5) Organele judiciare au obligația de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecții procesuali principali în tot cursul procesului penal.

(6) Dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege.

Procesul civil constituie o activitate complexă a instanțelor de judecată în vederea înlăturării justiției în ceea ce privesc cauzele civile, dreptul la apărare fiind de asemenea garantat.

Codul de procedură civilă în art.13 prevede modalitățile de apărare a drepturilor, libertăților și intereselor legitime și anume că instanța judecătorească exercită apărarea acestor drepturi, libertăți și interese legitime prin somarea la executare a unor obligații, prin declararea existenței sau inexistenței unui raport juridic, prin constatarea unui fapt care are valoare juridică și prin alte modalități stabilite de lege. În procedura contenciosului administrativ mai întâlnim: anularea actului administrativ, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei (prejudiciului).

Părțile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condițiile legii. Părților li se asigură posibilitatea de a participa la toate fazele de desfășurare a procesului civil pretins și repararea pagubei (prejudiciului).

Existând modalități de apărare, este necesar pentru a le implementa prin anumite mijloace procedurale prin care cetățenii pot accede la justiție și anume: cererea de chemare în judecată și căile ordinare și extraordinare de atac împotriva hotărârilor judecătorești: apelul, recursul, revizuirea hotărârilor judecătorești. Aceste căi procedurale asigură persoanelor interesate accesul la o instanță de judecată căreia i s-a stabilit prin lege competența de a hotărî în materie civilă.

Scopul procesului civil este realizarea sau stabilirea drepturilor și intereselor civile deduse judecății și executării silite a hotărârilor judecătorești sau a altor titluri judecătorești conform procedurii prevăzute de lege și nu poate fi realizat decât prin respectarea efectivă a principiului dreptului la apărare.

Dreptul la apărare este garantat și reprezintă posibilitatea justițiabilului de a-și determina garanțiile și drepturile procesuale pentru apărarea intereselor legitime prin intermediul unei persoane împuternicite, fapt ce duce la examinarea cauzei în mod echitabil și rezonabil. Dreptului de a beneficia de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării îi corespunde obligația pozitivă a statului de a se asigura că acesta este practic și efectiv, dreptul la apărare trebuie să fie de bună-credință și nu un abuz de drept.

Av. Tatiana Rădulescu